

Veroparatiisivapaat kunnat!

Veronkierto nakertaa valtion ja kuntien taloutta, heikentää luottamusta demokratian toimivuuteen ja verojärjestelmän oikeudenmukaisuuteen, vääristää kilpailua, vaikeuttaa pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa, kasvattaa eriarvoisuutta ja on vastoin yleistä oikeudentajua.

Veronkierto on helppoa, koska maailmassa on valtioita ja alueita, joissa verotus ja taloudellisen toiminnan sääteley on äärimmäisen alhaista ja pankkisalaisuus ja muut salassapitokäytännöt tiukkoja. Näitä alueita kutsutaan *veroparatiiseiksi*. Kunnat voivat toimia edelläkävijöinä veroparatiisien vastaisessa taistelussa ja luoda toiminnallaan painetta veronkierron, harmaan talouden ja kansainvälisen rikollisuuden lopettamiseen myös kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

Miten veroparatiisit liittyvät kuntiin?

Palvelujen ulkoistamisen seurauksena monia kuntien aiemmin itse hoitamia palveluita ja tehtäviä on alettu ostaa yksityisiltä yrityksiltä. Palveluntuottajia kilpailutettaessa monikansalliset yritykset vievät usein voiton paikallisista yrityksistä tarjoamalla tuotteitaan ja palveluitaan halvempaan hintaan. Monikansallisten konsernien osana toimivilla yhtiöillä on useita kilpailuetuja paikallisiin palveluntuottajiin verrattuna. Yksi merkittävimmistä kilpailueduista on mahdollisuus ”tehokkaampaan verosuunnitteluun”.

Veroparatiiseissa sijaitsevia tytäryhtiöitä ja konsernien sisäisiä kauppaja- ja velkajärjestelyjä hyväksikäyttämällä monikansalliset yritykset pystyvät välttelemään verojen maksamista. Viime aikoina on uutisoitu useiden Suomessa toimivien terveystaloyritysten lähes olemattomista veronmaksuista ja veroparatiisikytköksistä. Muun muassa Mehiläistä [1] ja Terveystaloo [2] on syytetty veronkierron konserniavustusten keinoin. Lisäksi suurilla suomalaisilla eläkevakuutusyhtiöillä (mm. Varma ja Ilmarinen) on miljardien sijoituksia veroparatiiseissa [3]. Yritysten käyttämät menetelmät verojen minimointiin ovat nyky-lainsäädännön puitteissa useimmiten laillisia, mutta vastoin yleistä oikeudentajua ja lain henkeä.

Verojen välttely vähentää kuntien ja valtion verotuloja ja heikentää niiden taloutta. Kun julkisia palveluita tuottavat yritykset kiertävät verotusta, pienempi osa palveluiden tuottamiseen käytetyistä verorahoista palaa takaisin valtion ja kuntien käyttöön. Veronkierto ja muiden lakisääteisten velvoitteiden laiminlyönti liiketoiminnassa (*harmaa talous*) aiheuttaa Suomelle vuosittain arviolta 4–5 miljardin euron veromenetykset [4]. Yksinomaan kansainvälisten konsernien siirtohinnoittelun vuoksi 320 miljoonan euron edestä veroja jää vuosittain saamatta [5]. Maksamatta jätetyt verot päätyvät veroparatiiseihin ja monikansallisten konsernien johdolle ja osakkaille, ja tavallisten veronmaksajien ja kuntalaisten verotaakka kasvaa.

Julkistalouden rapauttamisen lisäksi veroparatiisien käyttö verojen minimointiin vääristää tuotteiden ja palvelujen hintoja. Veroja välttelevät yhtiöt voivat tarjota tuotteitaan ja palveluitaan halvemmalla välittämättä siitä, minkälaisia vaikutuksia tällä on paikalliselle taloudelle. Tämä vaikeuttaa sellaisten – eritoten pienten ja keskisuurten – yritysten toimintaa, joilla ei joko ole mahdollisuutta ylikansallisiin järjestelyihin verojen kiertämiseksi tai jotka sanoutuvat irti tällaisesta toiminnasta. Lisäksi veroparatiisit mahdollistavat omistussuhteiden salaamisen, mikä tekee elinkeinoelämästä läpinäkymättömämpää. Esimerkiksi politiikkojen ja yritysten keskinäisiä kytköksiä ei voida selvittää, ellei yritysten omistusrakenteista saada riittävästi tietoa.

Mitä veroparatiisivapaa kunta tarkoittaa?

Veroparatiisivapaa kunta tarkoittaa kuntaa, joka ei osta tuotteita tai palveluita yrityksiltä, jotka ovat sidoksissa veroparatiiseihin. Sidoksilla tarkoitetaan sitä, että yhtiö joko itse suoraan tai epäsuorasti emoyhtiönsä kautta on rekisteröity veroparatiisiin, tai että yhtiö muilla tavoin hyödyntää veroparatiiseja veronmaksun välttelyyn.

Kuntien lisäksi myös muut itsenäisesti talouttaan hoitavat tahot, kuten korkeakoulut, seurakunnat tai jopa yritykset itse voivat ryhtyä veroparatiisivapaiksi kieltäytymällä yhteistyöstä sellaisten yritysten kanssa, jotka todistettavasti välttelevät verojen maksamista. Veroparatiisivapaus edellyttää myös sitä, että yhtiöiltä, joilta tuotteita ja palveluita ostetaan, vaaditaan riittävästi riittävän yksityiskohdataista tietoa siitä, missä maassa tai maissa sillä on toimintaa ja minne se maksaa minkäkin verran veroja.

Miksi veroparatiisivapaita kuntia?

Veroja vältteleviltä yrityksiltä ei pitäisi ostaa tavaroita ja palveluita, koska se on pitkällä aikavälillä taloudellisesti kannattamatonta ja tehotonta sekä vastoin yleistä oikeudentajua ja moraalia. Verovaroilla ylläpidetään yhteiskunnan rakenteita, joista hyötyvät kaikki: koulutusjärjestelmää, infrastruktuuria, terveydenhuoltoa, päiväkoteja, vanhustenhoitoa, turvallisuutta... Myös monikansalliset yritykset hyötyvät yhteiskunnan verovaroilla kustannettavasta hyvinvoinnista ja vakaudesta, eikä niillä tulisi olla etuoikeutta jättää maksamatta osaansa niiden ylläpidosta.

Verotuksen toinen tärkeä tehtävä on varallisuuden uudelleenjakoa. Verotuksella kustannetaan tulonsiirrot, joilla kompensoidaan yksilöiden välistä lähtökohtaista eriarvoisuutta. Veroparatiisit hyödyttävät ennen kaikkea niitä yksilöitä ja yrityksiä, jotka jo valmiiksi ovat vahvimpia ja rikkaimpia. Veroparatiisien avulla yhtiöt ja rikkaat yksityishenkilöt voivat kiertää verotuksen ja olla tukematta yhteisöään taloudellisesti.

Kuntalain 1. pykälän mukaan kunnan tulee pyrkiä edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävästä kehitystä alueellaan. Globaalit vuorovaikutussuhteet vaikuttavat nykyään merkittävästi ja kasvavasti myös kuntien sisällä ja kuntalaisten arjessa. Samoin kuntien omalla toiminnalla ja valinnoilla on vaikutuksia kaikkialla maailmassa. Kuntalain tavoitteessa onnistuminen edellyttää siten kuntien globaalin toimintaympäristön ymmärtämistä sekä kuntien aktiivista pyrkimystä vaikuttaa itse globaaliin kehitykseen.

Veroparatiisit ovat merkittävä maailmanlaajuinen ongelma, ja niiden kitkeminen vaatii toimintaa niin kansainvälisellä, kansallisella kuin paikallisellakin tasolla. Kunnat ovat suuria palveluiden ja tuotteiden ostajia. Ne voivat toiminnallaan ja valinnoillaan kasvattaa painetta veroparatiisien käytön vähentämiseen myös muualla Suomessa ja maailmassa.

Faktoja veroparatiiseista

Veroparatiisit, joita kutsutaan myös salaisuusvaltioksi tai salaisuusalueiksi, ovat valtioita tai alueita, joissa on matala tai olematon verotusaste, alhainen liiketoiminnan sääntely sekä usein tiukka pankkisalaisuus tai muita salassapitokäytäntöjä.

Veroparatiisit houkuttelevat ulkomaista liiketoimintaa tarjoamalla poliittisesti vakaat puitteet ja sellaiset rakenteet, jotka helpottavat henkilöiden tai yhteisöiden mahdollisuuksia kiertää toisten oikeudenkäyttöalueiden sääntöjä ja lakeja.

Veroparatiiseista hyötyvät ennen kaikkea rikkaat yksityishenkilöt ja yritykset, jotka haluavat vältellä lakisääteisiä veloitteita ja verojen maksua, kansainvälinen rikollisuus, diktaattorit ja terroristit.

Veroparatiisien mahdollistaman veronkierron kokonaismäärää on vaikea arvioida ilmiötä verhoavien salaisuuskäytäntöjen vuoksi. Joitakin osa-arvioita on kuitenkin onnistuttu tekemään:

- Yksinomaan maailman rikkaille yksityishenkilöillä on veroparatiiseissa varallisuutta vähintään 21 biljoonan eli 21 tuhannen miljardin dollarin edestä (n. 17 biljoonaa euroa). Tästä aiheutuvat vuosittaiset veromenetykset ovat ainakin 190 miljardia dollaria.[1]
- Kehitysmaista virtaa joka vuosi arviolta 850 - 1000 miljardia dollaria veroparatiisien helpottaman laittoman pääomapaon vuoksi. Summa on kymmenkertainen verrattuna vuosittaisen globaalin kehitysavun määrään.[2]
- EU:ssa veronkierron seurauksena jäsenmaat menettävät vuosittain arviolta 860 miljardia euroa vuosittain.[3]

Lähteet:

[1] Tax Justice Network (2012) The Price of Offshore Revisited

[2] Global Financial Integrity (2010) Illicit Financial Flows from Africa: Hidden Resource for Development

[3] Tax Research LLP (2012) Closing the European Tax Gap

Mitä kunnallispoliitikko voi tehdä?

Suomessa kuntien hankintoihin sovelletaan hankintalakia, sekä muutamilla erikoisaloilla muita alakohtaisia lakeja. Kunnan kilpailuttaessa palveluntarjoajia, sen on tehtävä se avoimesti ja kohdeltava palveluntarjoajia tasapuolisesti ja syrjimättömästi. Kilpailutuksissa on hankintalain mukaan valittava tarjouksista joko ”kokonaistaloudellisesti edullisin” tai ”hinnaltaan halvin”. Kokonaistaloudellisella edullisuudella tarkoitetaan sitä, että hinnan lisäksi voidaan asettaa laatuvaatimuksia, eli halvinta ei ole pakko valita. Uudessa laissa julkisista hankinnoista 49 § todetaan: ”Hankintayksikkö voi asettaa hankintasopimuksen toteuttamiselle erityisehtoja, jotka voivat koskea erityisesti ympäristö- ja sosiaalisia näkökohtia, kuten ammatillista koulutusta työpaikalla, kansainvälisen työjärjestön (ILO) sopimusten noudattamista, työoloja ja työehtoja tai vammaisten palvelukseen ottamista. Edellytyksenä on, että ehdot ovat syrjimättömiä ja yhteisöoikeuden mukaisia [...]”. [6]

Veroparatiisipalveluiden käyttö ja tarjoaminen sekä veronkierto aiheuttavat merkittävää kokonaistaloudellista haittaa ja epäsuorasti myös vakavaa sosiaalista vahinkoa. Näin ollen erityisehto, jossa kunta sulkee kilpailutuksesta pois veroparatiiseihin suoraan tai epäsuorasti kytköksissä olevat yritykset näyttäisi olevan hankintalain ”kokonaistaloudellisen edullisuuden” ja sallittujen erityisehtojen puitteissa perusteltavissa. Käytännössä veroparatiisiryitysten poissulkeminen tarjouskilpailusta on kuitenkin vielä hankalaa.

Kunnan halutessa lisätä eettisiä ehtoja kilpailutarjousten arviointiperusteisiin, sen on esitettävä tarkka määritelmä siitä, mitä kyseinen ehto – kuten tuotteiden tuottaminen Reilun kaupan periaatteita noudattaen tai se, ettei yrityksellä ole kytköksiä veroparatiiseihin – pitää sisällään. Käytännössä tämä tapahtuu viittaamalla sellaiseen valmiiseen asiakirjaan, jossa kyseisen ehdon keskeiset käsitteet on määritelty. Esimerkiksi Reilun kaupan tapauksessa viitataan usein Euroopan parlamentin kehitysyhteistyövaliokunnan mietintöön reilusta kaupasta ja kehityksestä. [6] Veroparatiiseista ei tällä hetkellä ole sellaista tarkkaa määritelmää, joka mahdollistaisi yksiselitteisesti niihin kytköksissä olevien palveluntarjoajien poissulkemisen syrjimättömyyden periaatetta rikkomatta. Salaisuusalueilla toimivien pankkien, kirjanpitoyritysten ja asianajajien palveluiden käyttö tai verojen minimointi konsernin sisäisten järjestelyiden avulla ei useimmiten myös ole nykyainsäädännön puitteissa laitonta, eikä siten riitä perusteeksi yrityksen sulkeemiselle pois tarjouskilpailusta.

Nykytulkintojen valossa hankintoja koskeva lainsäädäntö antaa kunnille varsin rajoitetusti toimivaltaa veroparatiiseja käyttävien yhtiöiden poissulkemiseksi tarjouskilpailusta. Se ei kuitenkaan estä kuntia vaatimasta palveluntarjoajilta läpinäkyvyyttä ja yksityiskohtaista tietoa kaikesta taloudellisesta toiminnastaan. Kunnilla on myös itsenäistä päätösvaltaa siitä, mitä palveluita ne päättävät asettaa kilpailutettavaksi. Kunnan itse tuottamista palveluista ei valu voittoja veroparatiiseihin. Tarvitaan poliittista tahtoa ja toimintaa kunnallistason vaikutusmahdollisuuksien selvittämiseksi ja toimeenpanemiseksi. Yksittäinen poliitikko voi tehdä kunnallisvaltuustossa aloitteen veroparatiisivapaaksi kunnaksi ryhtymisen selvittämiseksi tai tukea aloitetta, jos sellainen on jo olemassa. Kunnallispoliitikko voi veropaon riskin huomioiden kyseenalaistaa yksityistämispäätösten kokonaistaloudellisen edullisuuden jo ennen kuin palveluita kilpailutetaan. Lisäksi kunnallispoliitikko voi herätellä aiheeseen liittyvää keskustelua omassa kunnassaan ja kasvattaa yleistä tietoisuutta aiheesta.

Mitä yksittäinen kuntalainen voi tehdä?

Yksittäinen kuntalainen voi edistää oman kuntansa veroparatiisikytkösten katkomista monin eri tavoin. Kuntalainen voi äänestää kunnallisvaaleissa ehdokasta tai puoluetta, joka pyrkii tekemään kunnasta veroparatiisivapaan. Kuntalainen voi myös olla suoraan yhteydessä poliitikkoihin ja pyrkiä vaikuttamaan siihen, että kunnassa ryhdyttäisiin selvittämään veroparatiisikytkösten katkomisen mahdollisuutta ja toimeenpanemaan keinoja veroparatiisivapauden toteutumiseksi. Kuntalainen voi itse alkaa boikotoida yrityksiä, joiden tiedetään harjoittavan aggressiivista verosuunnittelua, olevan tavalla tai toisella kytköksissä veroparatiiseihin tai tarjoavan palveluita, jotka mahdollistavat veronkierron. Lisäksi kuntalainen voi liittyä mukaan Attacin tai muiden veroparatiisien ja veronkierron vastaista työtä tekevien järjestöjen toimintaan. Aiheesta voi herätellä keskustelua kotona, lähipiirissä ja paikallismediassa, hankkia lisätietoa ja pyrkiä levittämään sitä.

Mitä on jo tehty?

Helsingin kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 3.9.2012 Globaalin vastuun strategian, jossa kaupunki ilmoittaa pitävänsä veroparatiisien torjuntaa tärkeänä ja sitoutuu välttämään yhteistyötä sellaisten yritysten kanssa, joilla on kytkentöjä veroparatiiseihin. Strategian puitteissa kaupunginhallitukselle valmistellaan helmikuun 2013 loppuun mennessä ”muiden EU-maiden kokemuksia ja aiempia selvityksiä hyödyntäen selvitys kuntien ja muiden paikallishallinnon toimijoiden nykyisten oikeusnormien mukaisista mahdollisuuksista välttää yhteistyötä tällaisten yritysten kanssa, sekä keinoista hankkia tietoa yritysten kytkennöistä veroparatiiseihin esim. tilintarkastusten ja maakohtaisten raporttien avulla”. [7]

Myös muualla maailmassa on alettu toimia paikallistasolla veroparatiisien maailmanlaajuista ongelmaa vastaan. **Ruotsissa** Kalmarin kunta lisäsi helmikuussa 2010 kestävän kilpailuttamisen sääntöihinsä lauseen: ”palveluntuottajillamme ei saa olla kytkentöjä veroparatiiseissa toimiviin yrityksiin” [8]. Växjön kunnassa puolestaan on maaliskuusta 2012 alkaen vaadittu, että kunnalle palveluita tuottavat yritykset maksavat Ruotsissa syntyvistä voitoistaan myös veronsa Ruotsiin ja että ne raportoivat hankintaviranomaisen pyynnöstä maakohtaisesti toiminnastaan, tuloistaan ja maksamistaan veroista [9]. Selvitystyö veroparatiisikytköksisten yritysten välttämiseksi julkishankinnoissa on käynnistetty myös Malmössä [10]. Vastaavasti **Norjassa** mm. Ulsteinin kunta on ilmoittanut, ettei halua ostaa tuotteita tai palveluita veroparatiiseissa toimivilta yrityksiltä, ja Ulsteinin ohella moni muu norjalainen kunta selvittää mahdollisuuksia tällaisten yritysten välttelyyn [11]. **Ranskassa** lukuisat paikallishallintoalueet ovat vuodesta 2010 lähtien sitoutuneet toimintaan veroparatiiseja vastaan, ja yksitoista aluetta vaatii nykyisin rahoituskumppaneinaan toimivilta pankeilta yksityiskohtaista maakohtaista raportointia toiminnastaan. Vaadittuihin tietoihin kuuluvat mm. maakohtaisesti maksettujen verojen ja muiden lakisääteisten maksujen määrä. [12]

Lähteet:

[1] *Verovoro Euroopan kainalossa*. Helsingin Sanomat, 5.8.2012.

[2] *Kauas verot karkaavat*. Helsingin Sanomat, 31.8.2012.

[3] *Caymansaaret imee eläkerahaa*. Helsingin sanomat, 8.9.2012.

[4] *Suomen kansainvälistyvä harmaa talous*. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2010.

[5] *Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö 4/2012 vp*.

[6] *Eettiset periaatteet julkisissa hankinnoissa – Tapaus Reilu kauppa*. Reilun kaupan puolesta ry. 2007.

[7] *Globaalin vastuun strategia*. Helsingin kaupunki, 3.9.2012.

[8] *Carema inte välkomna i Kalmar*. Barometer, 17.11.2011.

[9] *Upphandlings- och inköpspolicy för Växjö kommun*. Styrande dokument. Växjö kommun, 20.4.2012.

[10] *Nya tag för att förbättra offentlig upphandling och få fler i arbete*. Malmö stad, 15.8.2012

[11] *Til kamp mot skatteparadiser*. Ukeavisen Ledelse, 4.9.2012.

[12] *Banques et Paradis fiscaux : Quand les régions françaises font mieux que le G20 pour imposer la transparence*. CCFD – Terre Solidaire, 2012.

Lisälukemista:

Shaxson, Nicholas: *Aarresaaret*. Into, 2012.

Ylönen, Matti: *Veroparatiisit*. Into, 2008.

Köyhiltä rikkaille – yritysten veronmaksu, kehitysmaat ja vastuullisuus. Finnwatch, 2009.